

С ПРОФ. КАРЕЛ ПОРТЕМАН ЗА ЕМБЛЕМАТИКАТА В РАМКИТЕ НА ЛИТЕРАТУРНАТА ИСТОРИЯ

доц. д-р Багрелия Борисова

От 1966 г. проф. Карел Портеман преподава в най-стария белгийски университет — Католическия университет в Льовен. Ръководител е на департамента по литературознание, който включва няколко секции. Днес той е известен специалист в областта на нидерландската литература от XVI и XVII век.

С течение на времето произведенията на старата литература стават логично все по-трудно достъпни за читателите. Необходимо са повече предварителни познания за епохата, културата и манталитета, за да се вникне в поетическия свят на герои, сътворени преди няколко века — нещо, което се разбира от само себе си, ако четем например съвременен автор. Ето защо научните изследвания на проф. Карел Портеман са с особено място в литературната история и критика на Белгия и Холандия.

Професор Портеман е много приятен и интересен събеседник. Гостоприемен и отзивчив, той с удоволствие отделя време за колеги и студенти в отрупания си с книги и документация кабинет.

Една от областите, които са спечелили сърцето и мисълта на професора за цял живот, е малко познатата у нас емблематика.

За проблемите на емблематиката и значението ѝ днес разговаряме с него във време, когато в Льовен се провежда поредният световен конгрес по емблематика.

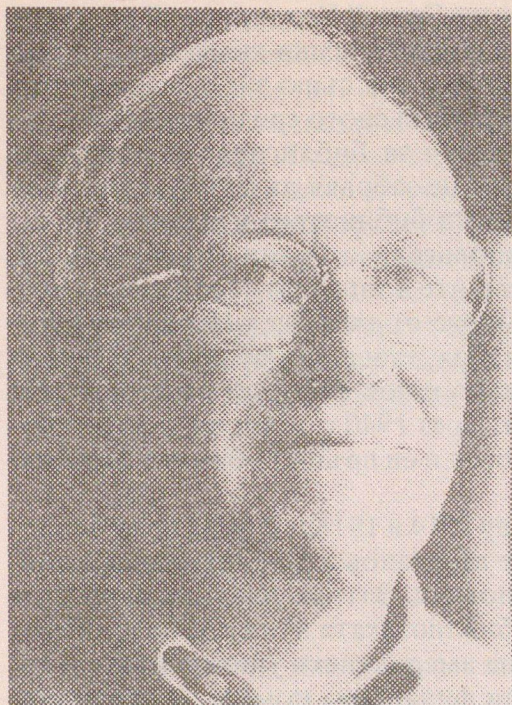
„Емблематиката е от малкото дялове в литературната история, в които Нидерландия е била водеща сила — смята проф. Портеман. — Като казвам Нидерландия, имам

предвид заслугите както на холандците, така и на фламандците. Във Фландрия емблематиката е била развита повече от йезуитите.“

Огромно влияние в чужбина е имала холандската любовна емблематика. Това влияние не се е ограничавало само върху литературата. То е било значително и върху начина на общуване, като се започне от средните социални слоеве и се стигне до висшето дворцово общество.

Като интересен пример професор Портеман изтъква факта, че холандската емблематика е издигнала куртизанството на много високо ниво. По това тя се е разграничавала съзнателно от немската любовна емблематика, която тогава се е характеризирала с твърде смели решения в образ и текст, преминаващи далеч границите на еротиката. Това според него може да послужи за заключения относно различия в манталитета между немци и холандци.

В тази насока професор Портеман държи да отбележи значението на емблематиката въобще: трябва да се подчертаят културно-историческите аспекти на емблемите, тоест изследователският терен е много по-широк, отколкото човек първоначално може да си представи. И точно това е изключително привлекателното за един изследовател. Професорът вижда например аналогии между йезуитската емблематика и архитектурата, а холандската емблематика пък говори много за начина на живот на амстердамското бюргерство по време на разцвета на търговията, икономиката и культу-

проф. Карел Портеман

рата вследствие на нарасналото международно значение на Холандия.

Широкото разпространение на холандската емблематика се дължи в значителна степен и на търговския дух на тогавашните издатели. Като типичен пример може да служи Кристоф Плантейн, който издава най-добрите емблематични книги.

Трудно е да си представим колко скъпо е било в действителност издаването на книга с такива илюстрации, които и днес впечатляват с качеството си и будят респект с амбициите на авторите и издателите от онова време. За да могат да се възвърнат средствата, използвани за сложното изработване на дървените клишета, Плантейн осигурява превод на латинските текстове на много други европейски езици. По този начин емблематичните книги намират разпространение в съседни и по-далечни страни и популяризират холандската култура, а и издателското майсторство далеч зад граница.

Фламандският град Антверпен по времето на Плантейн е един от най-големите печатарски и издателски центрове в Европа.

В емблематичните изследвания се забелязват две тенденции: класифициране и систематизиране на емблеми в съответни библиографии, от друга страна, се развиват теории за естетическите функции на емблемите. Според професор Портеман е много по-важно обаче „какво иска да ни каже една книга с емблеми, към какво е било насочено вниманието на автора. Защото такъв сорт книга винаги е отговаряла на определено въздействие върху поведението на читателя.“ Библейските мотиви, митологичните фигури и елементи от ежедневието са били използвани точно с тази цел.

Според професор Портеман така формулираният обект на изследване би бил много плодотворен, тъй като досега именно в тази насока не е направено достатъчно. Литературните достойнства на емблемите все още не са изтъкнати и оценени, както се полага.

Проблемът за насоките в изследване на литературни творби и в частност на емблемите ни води логично и до въпроса за пресечните точки между историята и литературната история, който през последните десетилетия циклично излиза на преден план и буди много дискусии.

Литературно-историческите изследвания вече са доказали приносния си характер спрямо историята, социологията, културологията и изкуствознанието. При опита за цялостно реконструиране на минали епохи всеки учен е убеден, че не може да мине без литературната история. Този факт според професор К. Портеман има въздействие и в обратна посока върху литературната история. Литературните историци заемат все по-голям терен от доскорошната традиционна област на историята.

„Развитието на литературната история доведе до там — споделя професорът, — че в Холандия тя започна да се разглежда по-

скоро като част от историята на културата въобще. Това бе влиянието на така наречената Амстердамска школа. Аз също съм принципен привърженик на тази тенденция, но все пак смятам, че трябва да си останем **литературни историци** и да се ограничим предимно в рамките на литературните факти. Литераторите все пак трябва да отделят приоритетно внимание на жанрови особености, теоретични постановки, особености при реализацията на идейния замисъл.“

Професор Портеман забелязва на практика вече и известно изместване на предмета на литературното изследване, което може да се засили, в случай че литературните изследвания твърде много се социологизират. „Виждам това при по-младите си колеги. Те все по-малко се вглеждат в конкретните литературни текстове, отклонявайки се все повече към теории върху теории за литературата. Чете се повече литературна критика, отколкото самата литература. Ето защо се старая да събудя у студентите си интерес към текста, да ги накарам да се наслаждават на поетическия свят, който той им предлага.“

Професор К. Портеман бе един от организаторите на Световния конгрес по емблематика в Льовен през август 1996 г. Това бе признание за централната роля, която Белгия и Холандия играят в изследване на емблематиката, но също достатъчно красноречиво доказателство за заслугите на самия професор Портеман, който съвсем наскоро издаде ново изследване в тази област. „Емблематичните книги от Брюкселския йезуитски колеж 1830-1865 г.“ е луксозно издание на издателство „Бреполс“ в Брюксел с изключително качествено отпечатване на емблемите като илюстративен материал.

Професорът говори с увлечение за източниците, които използва в изследователската си работа. Той разчита особено на ценни ръкописи и копия от XVI век, които в Белгия се съхраняват най-вече в Кралската библиотека

в Брюксел и в Гент. В Холандия най-голямата колекция на такива ценни книги се намира в Лейден, в Хага има също значителна сбирка от ръкописи от късното средновековие.

Говорейки за библиотеки и ръкописи, професорът не забравя да разкаже и за университетската библиотека в Льовен. Тя също е разполагала с ценни книги, но през 1914 г. немците я запалват. Този пожар унищожава много от тях. След Ньойския договор Германия плаща репарации на Белгия включително и под формата на ценни немски книги. През 1940 г. немците отново окупират Льовен и си връщат обратно изданията.

Между 1914 и 1918 г. сградата на библиотеката се възстановява с американска и холандска помощ. Затова днес по външните стени на библиотеката могат да се прочетат имената на американски университети и колежи, дали финансова помощ за повторното ѝ построяване.

Вследствие на студентското движение през 1966-68 г. Льовенският университет е разделен. Нидерландскоезичният отдел остава в Льовен, а френскоезичният се премества в новопостроения университетски град Льовен ла Ньов във Валония. Библиотеката също е била разделена.

Интересно е да се отбележи, че Льовенската университетска библиотека събира издания на льовенски професори от 1425 г. до наши дни.

Питаме професор Портеман дали е лесно и удобно да си преподавател в толкова авторитетен и голям университет.

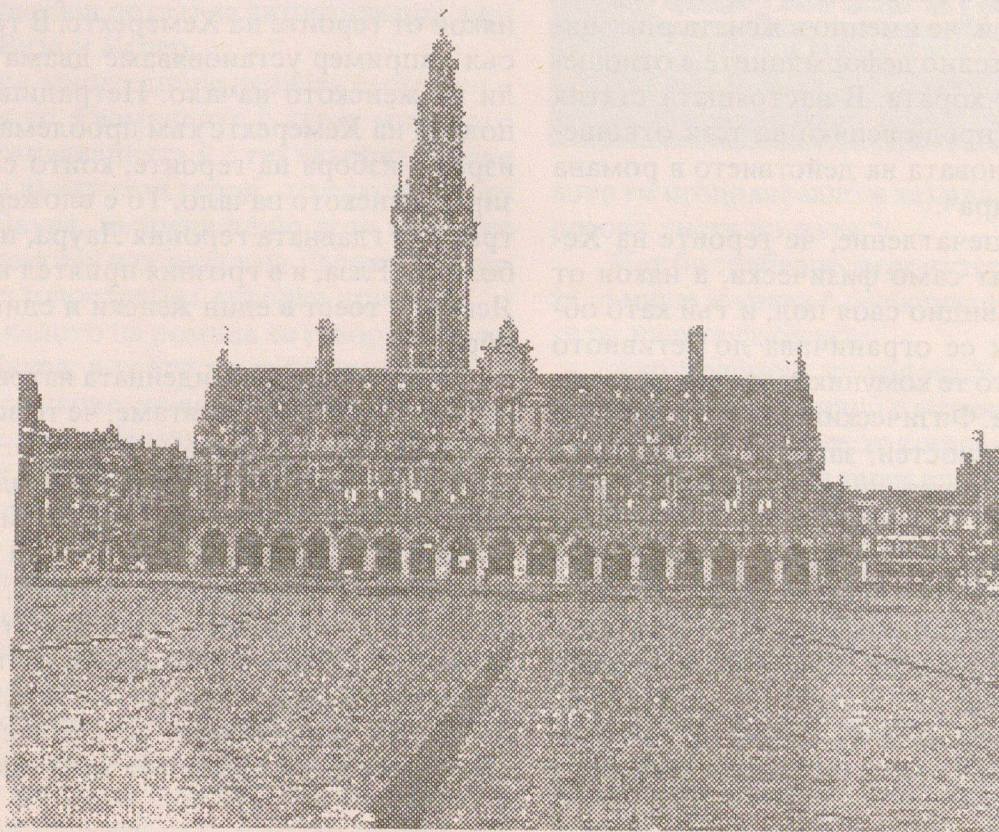
„Така само изглежда — отговаря той. — Университетът би трябвало да бъде финансово независим, да се издържа самостоятелно, което днес е доста трудно. Субсидиите, които получаваме, не са малко като сума, но хуманитарните науки са по-слабо финансирани от точните. Фламандското правителство насочва средства за наука чрез Фонд за научни изследвания „Фландрия“. Това са два ми-

лиарда франка годишно, повечето обаче отиват за математически, биологични и медицински научни разработки. При нас има съкращения. Трудно е за младите да бъдат назначени на пълен щат. Голяма част от тях работят на половин или даже на „частичен“ щат.“

В Льовенския университет има издателско звено, наречено „Университетска преса“. Преподавателите, които искат да публикуват там, трябва обаче да си търсят спонсори, тъй като „Преса“ не разполага с много средства. Научният език на публикациите е английски.

„Университетска преса“ обикновено посредничи между преподавателите и друго издателство за публикуване на техни книги. В това отношение сега добре се сътрудничи с издателства в Льовен като „Петерс“, АККО или пък с „Амстердам Юнивърсити Прес“ — издателството на Амстердамския университет.

Любопитно е да се отбележи, че в Льовенска печатница е излязла и „Утопията“ на Томас Мор.

Централната сграда на Университетската библиотека в Льовен.